

Finansdepartementet
Ert dnr: Fi2023/01259
Vårt dnr: 28, u2023, 6/yb

Studieförbundens yttrande över Staten och betalningarna (SOU 2023:16)

Studieförbunden genomför en betydande del av sin verksamhet tillsammans med andra föreningar och många små föreningar tar sina första steg med hjälp av oss. De kan t.ex. få tillgång till lokaler och grundläggande föreningskunskap från ett studieförbund. Studieförbunden ser sig därför som ett nav i det svenska civilsamhället.

Såväl små föreningar som ett av de tio studieförbunden, Ibn Rushd, har blivit nekade bankkonto eller BankID hos någon av landets storbanker. Det gäller ofta mindre föreningar, och muslimska och etniska föreningar verkar vara särskilt drabbade. Studieförbundens bild är att den statliga regleringen av bankerna drabbar vissa delar av civilsamhället på sätt som inte är avsedda.

Mot denna bakgrund anser Studieförbunden att staten behöver ta ett större ansvar för att säkra tillgång till bankkonto för civilsamhällets aktörer. Studieförbunden saknar därför förslag i betänkandet som förbättrar ideella föreningars möjligheter att öppna bankkonto.

6.5.3 Statistik och rapportering om tillgång till betalkonton

Studieförbunden delar utredningens uppfattning att statistik över nekade och öppnade bankkonton vore önskvärt, och menar att det är av stor vikt att ideella föreningar särredovisas i sådan statistik. Studieförbunden anser dock att ytterligare statistik inte bör behövas för att inse att ett allvarligt problem föreligger, och att det redan är klart att staten behöver ta ett större ansvar för att ideella föreningar säkras tillgång till bankkonto.

6.5.4 Krav på särskild prövning och dokumentation innan uppsägning av betalkonto med grundläggande funktioner

Studieförbunden välkomnar förslaget att kreditinstitut vid misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism ska pröva om risken kan hanteras genom övervakning eller begränsade funktioner av ett betalkonto i första hand, istället för att säga upp kontot. Förslaget gäller enligt förslaget dock bara ”den enskilde konsumenten”, vilket bör innebära att ideella organisationer inte omfattas av förslaget. Studieförbunden anser att såväl privatpersoner som ideella föreningar ska omfattas av förslaget. Förslaget kan underlätta tillgången till bankkonto för ideella föreningar.

6.5.5 Möjlighet till tydligare vägledning från tillsynsmyndigheten

Studieförbunden välkomnar förslaget att regeringen eller myndighet bemyndigas att föreskriva om vilka uppgifter en ansökan om betalkonto ska innehålla, i syfte att göra det enklare för en enskild konsument att ansöka om bankkonto. Studieförbunden anser dock att såväl privatpersoner som ideella föreningar ska omfattas av förslaget. Detta kan underlätta tillgången till bankkonto för ideella föreningar som idag upplever höga trösklar i form av svåra ansökningsprocesser.

Särskilt betungande är denna byråkrati för mindre föreningar utan anställd personal, ungdomsföreningar vars företrädare inte sällan är minderåriga, föreningar som organiserar personer med vissa funktionsnedsättningar och etniska föreningar vars företrädare inte nödvändigtvis har svenska som modersmål. Ett generellt problem för ideella föreningar är att ordförande och kassör utses i samband med årsmöte och därför kan bytas ut varje år, samtidigt som bankernas handläggning är så långsam och omfattande att ett helt år kan passera innan banken registrerar ny firmatecknare för föreningens konto.

6.6.3 Utvidga rätt till betalkonto för näringsidkare

Studieförbundet anser att även ideella föreningar ska omfattas av rätten till betalkonto med grundläggande funktioner, eftersom detta i praktiken är en förutsättning för att kunna verka som förening i Sverige. Föreningar som saknar bankkonto hindras från att genomföra verksamhet, ansöka om kommunala bidrag, och ta emot statsbidrag från t.ex. MUCF, eftersom MUCF i sina bidragsvillkor ställer krav på tillgång till bankkonto.¹

Utredningen hänvisar till att det saknas statistik som visar hur vanligt förekommande problemet är, men civilsamhället ska inte behöva vänta på att staten samlar in statistik för att

---

¹ [Generella villkor projektbidrag 2022-01-01.pdf \(mucf.se\)](#)

få möjlighet att bedriva verksamhet. Att problemet existerar är redan dokumenterat i utredningen (6.3.4) som hänvisar till Giva Sveriges enkät riktad till Givas medlemsorganisationer, där 12 av 75 svarande haft problem med tillgång till bankkonto. Det bör i sammanhanget påpekas att Giva Sverige framför allt organiserar etablerade organisationer med stort förtroendekapital och administrativa resurser. Bland mindre föreningar är problemet troligtvis mycket större och de svarande i Givas undersökning får ses som toppen av ett isberg.

Oavsett omfattningen är Studieförbundens uppfattning dock att tillgången till ett bankkonto är så avgörande för ideella föreningars möjlighet att verka – och därför för föreningsfriheten – att en liten omfattning inte är skäl att avstå från att agera. Även den lilla minoriteten ska ha möjlighet att engagera sig i ideella föreningar.

Av NOD:s lägesrapport² framgår det att bankerna tillämpar regelverket med oproportionerligt stor hänsyn till penningtvättsregelverket, samtidigt som de tar liten hänsyn till ideella föreningars behov av betalkonto. Många av de föreningar som nekas bankkonto är små med en årlig omsättning på några tusen kronor. Det framstår som att riskerna för att dessa små föreningar ska användas för penningtvätt eller terrorfinansiering är mycket små, samtidigt som avsaknaden av ett bankkonto kan leda till att föreningen inte alls kan verka. Studieförbundens bild är att bankernas tillämpning av lagstiftningen som syftar till att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism får konsekvenser för civilsamhället som varken är proportionerliga eller avsedda.

Studieförbundens bild är att motsättningen mellan rätten till betalkonto och penningtvättsregelverket orsakar tillämpningssvårigheter för bankerna och att rätten till betalkonto med grundläggande funktioner behöver därför utvidgas till att omfatta även ideella föreningar.

8.6.1 Behovet av statlig e-legitimation

Studieförbunden ställer sig positiva till utredningens bedömning att det bör införas en statlig e-legitimation och har förhoppningen att en statlig e-legitimation ska öka tillgängligheten för ideella föreningar som idag kan nekas tillgång till BankID. För att en privatperson ska kunna legitimera sig digitalt mot en organisation, behöver både privatpersonen och organisationen ha BankID. Studieförbunden har en väl utvecklad rutin för att kontrollera att statsbidraget till folkbildningen används rätt, vilken innefattar digital signering med e-legitimation som BankID. Idag kräver Folkbildningsrådets statsbidragsvillkor att studieförbundens cirkelledare kan identifiera sig digitalt mot sitt studieförbund. I praktiken går det alltså inte

---

² <https://www.nodsverige.se/wp-content/uploads/2023/01/lagesbild-om-civilsamhallets-erfarenheter-av-bankvasendet-2023-1.pdf>

att verka som studieförbund med statsbidrag om ingen bank utfärdat BankID till organisationen.

Ett av studieförbunden, Ibn Rushd, har vid flera tillfällen och utan motivering och vägledning nekats BankID, och alltså av en bank hindrats från att uppfylla villkoren för att motta statsbidrag från Folkbildningsrådet. Studieförbunden anser därför att BankID är otillräckligt som e-legitimation. Studieförbunden välkomnar förslaget att införa en statlig e-legitimation och anser att införandet av en statlig e-legitimation bör följas upp för att säkerställa att den är tillgänglig för ideella föreningar att använda.

För branschorganisationen Studieförbunden i samverkan

David Samuelsson
Generalsekreterare

